

1% METAFIZIKA

Szabados György rovata

Az, hogy „Isten láthatatlan dolgai” (vagyis az ideák, avagy a dolgok örök oka, amiből megtudjuk, hogy azok milyenek legyenek) megmutatkoznak az „ember készítette dolgokban”, nemcsak Isten alkotásaira érvényes, hanem azokra az alkotásokra is, amelyeket a primitív ember maga készített. A jelentésre nem úgy gondolt, mint ami a hasznos tárgyhoz tetszés szerint hozzáadható. A primitív ember valójában nem különböztette meg a szakralist a világitól: fegyverei, ruházata, eszközei és háza mind isteni minták imitációi voltak, és számára sokkal inkább azok voltak, amit jelentettek, mint ahogyan önmagukban léteztek; eme többletet a rítusok és a varázslás révén hozta létre. Viaskodott a villámlással, égi ruhákba öltözött, tűzszekéren száguldott, mennyezetén a csillagos eget látta, és önmaga több volt, mint ez és ez az ember, akit így és így neveznek. Mindezen dolgok hozzátartoztak a mesterségek „kis misztériumaihoz” és a „mesterlegények” tudományához. Szármunkra mindebből semmi más sem maradt, mint a kenyér átváltozása az áldozati rituáléban és az eredeti mintához való kapcsolódás a szentképek tiszteletében.

Az indiai színész imával készül az előadásra. Az indiai építészről gyakran mondják, hogy a mennyekbe látogat, és ott készít feljegyzéseket az érvényes építészeti formákról, amelyeket itt lenn követni fog. Minden tradicionális építészet valójában kozmikus mintát követ. Az, aki úgy gondol házára, mint valami „lakógépre”, felfogását a neolitikum emberére gondolva kellene elbírálnia, aki szintén házban la-

kott, de olyan házban, amely kozmológiát testesített meg. Mi, akik szükségleteinken felül vagyunk ellátva fűtési berendezésekkel, házáat kényelmetlennek találtuk volna. De ne feledjük, hogy a tűzhelyből felszálló füstoszlopot, amely a tetőnyíláson szeme elől eltűnt, az Univerzum Tengelyével azonosította, a nyílást magát a Mennyei Kapuval, tűzhelyét pedig a Föld Köldökével – olyan összefüggések ezek, amelyeket manapság már aligha vagyunk képesek megérteni; mi, akiknek „értelmetlen az a tudás, amely nem tapasztalati”. A legtöbb dolog, amit Platón „ideának” nevezett, a mi szemünkben csak „babona”.

Tárgyaiban semmi mást nem látni, mint magát a tárgyat, a mítoszaiban pedig pusztá anekdotát, halálos bűn lett volna, ugyanaz, mintha önmagát nem tekintené másnak, csupán „gondolkozó és halandó állatnak”, „ennek vagy annak” az egyénnek, nem pedig „az ember formájának”. Amennyiben nem látunk mást, csak a dolgokat önmagukban, és önmagunkat is csupán úgy látjuk, ahogyan önmagunkban vagyunk, úgy megöltük a metafizikai embert, és bezártuk magunkat a funkcionális és gazdasági determinizmus sivár odújába. Ugye látható már, hogy miként értettem, amikor azt mondtam, hogy a Philosophia Perennis szellemében fogant műveket nem lehet a hasznos vagy a spirituális kategóriába zárni, mert nem egyszerre tartoznak mindkét világhoz – funkcionálisak és jelentéssel bírók, fizikaiak és metafizikaiak?

ANANDA COOMARASWAMY:

Keleti és keresztény művészetfilozófia